

بسمه تعالی
تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

دانشکده .....

بدینوسیله گواهی می شود خانم / آقای **بیبا سودایی** در تاریخ 1389/10/7 از رساله دکتری خود با عنوان: **تحلیل باستانشناختی تحولات تاریخی و اقتصادی پارتها بر اساس مسکوکات در دوره زمانی 247-50 قبل از میلاد** دفاع کرده است. اعضای هیات داوران نسخه نهایی این رساله را از نظر فرم و محتوا بررسی کرده و پذیرش آنرا برای دریافت درجه دکتری تخصصی (Ph.D) تایید می نمایند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
1- استاد راهنما (اصلی)	دکتر فرهنگ خادمی ندوشن	دانشیار	
2- استاد راهنما (دوم)	دکتر غلامرضا آثار	دانشیار	
3- استاد مشاور (اول)	دکتر محمد نایب پور	استادیار	
4- استاد مشاور (دوم)	دکتر جواد نیستانی	استادیار	
5- استاد ناظر (داخلی)	دکتر نعمت اله رشید نژاد	استادیار	
6- استاد ناظر (داخلی)	دکتر علیرضا نوبری	دانشیار	
7- استاد ناظر (خارجی)	دکتر مهدی حاجی ولایی	استادیار	
8- استاد ناظر (خارجی)	دکتر حسن کریمیان	دانشیار	
9- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر علیرضا نوبری	دانشیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه

تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده 1- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده 2- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده 3- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده 4- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده 5- این آیین‌نامه در 5 ماده و یک تبصره در تاریخ 87/4/1 در شورای پژوهشی و در تاریخ 87/4/23 در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ 87/7/15 شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب.....بیبا سودایی.....دانشجوی رشته.....باستانشناسی دوران تاریخی.. ورودی سال تحصیلی.....1385.....مقطع.....دکتری..... دانشکده..... علوم انسانی..... متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:.....

تاریخ:.....

دانشکده علوم انسانی

رساله دکتری باستان شناسی دوران تاریخی

تحلیل باستان شناختی تحولات تاریخی و اقتصادی پارتها
بر اساس مسکوکات
در طی 247 تا 50 قبل از میلاد

بیبا سودایی

استاد راهنما (اول)

دکتر فرهنگ خادمی ندوشن

استاد راهنما (دوم):

دکتر غلامرضا آثار

زمستان 1389

تقدیم:

اوست خدایی که روح خود را به انسان تقدیم کرد

و من بنده او آموختم که این کمترین را تقدیم کنم به:

نگاه پر مهر مادرم

و به دستان زحمتکش پدرم

و به تمام آنهایی که دوستشان دارم.

تقدیم و تشکر:

شکر و سپاس ایزدمنان را که لطفش موجب قربت است و عنایتش مایه عزت و سربلندی، خداوندی که راه سعادت را به واسطه چهارده چراغ هدایت نورانی ساخته و به واسطه همین لطف است که هر ذره ای از عالم وجود، زبان به حمد و ستایش گشوده و انسان را برای هر نفس دو شکر واجب می نماید.

در مقام شکرگزاری بر خود لازم می دانم پس از حمد و ستایش به درگاه خداوند باریتعالی از استاد و سرور ارجمندم جناب آقای آقای دکتر فرهنگ خادمی و دکتر غلامرضا آثار اساتید مجترم راهنما که همواره در طی این رساله مرا یاری نمودند، کمال تشکر را می نمایم.

همچنین از اساتید گرامیم جناب آقای دکتر محمد نایب پور و دکتر جواد نیستانی در مقام اساتید مشاور که همواره با ارشادات و راهنمایی خود اینجانب را یاری نمودند کمال تشکر را دارم.

همچنین بر خود لازم می دانم از زحمات بی دریغ جناب آقای دکتر حاجی ولیی و دکتر رشید نژاد که در بهبود این رساله کمک بسیاری نمودند کمال تشکر را دارم.

از کلیه اساتید گرانقدر از جمله دکتر لامعی رئیس آزمایشگاه واندوگراف انرژی اتمی و سرکارخانم اولیایی مسئول آزمایشگاه، خانم باصری مسئول بخش مهر وسکه موزه ملی و کلیه دوستان عزیزانی که در تهیه و تدوین این رساله مرا یاری کردند کمال تشکر و سپاسگزاری را می نمایم.

چکیده:

پارت ها (اشکانیان) در سال 247 قبل از میلاد در ایران به قدرت رسیدند و پس از سلطه بر بخش وسیعی از خاورمیانه حکومتشان در سال 224 میلادی به پایان رسید. در مقایسه با تاریخ هخامنشیان و ساسانیان، تاریخ اشکانیان مورد کم توجهی محققین ایرانی قرار گرفته است. متأسفانه این امر نه تنها سبب فقر در منابع اشکانیان گردیده، بلکه باعث عدم شناسایی حدود پنج قرن از تاریخ و تمدن ایران باستان نیز شده است.

عمده آثار باقی مانده از این دوره شامل مسکوکات فراوان، کتیبه ها، سفالینه های نسا و لوح های بابلی است. بنابراین بیشترین اطلاعات باستان شناسی و تاریخ شناسی این دوره عمدتاً از طریق مطالعه و بررسی دقیق آنها صورت می گیرد. دوره 247 ق.م تا 50 ق.م دوره پارت نخست¹ نامیده می شود. این دوره از نظر نسب شناسی شاهان اشکانی دچار فقدان شدید منابع و حاوی اطلاعات ناصحیح است. هدف اولیه این پروژه تحقیقاتی شناسایی و بررسی سکه های اشکانی جدید و شناخته نشده ای است که در موزه ها نگهداری می شوند و از طریق حفاریها به دست آمده اند. این بررسی ها که شامل مطالعات باستان شناسی و آنالیز فلزی مسکوکات می باشد منجر به ارائه اطلاعات وسیع و مفیدی در مورد سیر تکامل دوره نخست پارت خواهد گردید.

امروزه، آنالیز فلزی و تعیین ترکیب درصد عناصر فلزی اشیا باستانی به عنوان مکمل مطالعات باستان شناسی تبدیل شده است. در این رساله با بررسی مسکوکات و علائم روی و پشت سکه ها به گرایشات ملی- مذهبی، گسترش حکومت، مفهوم قدرت شاهان و اقتصاد این دوره پی برده ایم.

کلید واژگان: باستان شناسی، پارت نخست، مسکوکات، نقره، تاریخ، اقتصاد، طیف سنجی PIXE، XRF،

---

¹ - The early Parthian

فهرست مطالب

عنوان .. صفحه

فصل اول - مقدمه و کلیات طرح تحقیق

1	مقدمه	1
2	بیان مساله	2
3	اهداف	3
4	پرسش های تحقیق	4
5	فرضیات	5
6	روش تحقیق	6
7	جامعه آماری	7
8	پیشینه تحقیق	8
9	جنبه های نوآوری	9

فصل دوم - پیشینه ادبیات تحقیق و ویژگی مسکوکات پارتی

13	مقدمه	2-1
14	پیشینه مطالعات پارت	2-2
16	آثار محققین جدید	2-3
16	محققان خارجی	2-3-1
18	محققان ایرانی	2-3-2
18	پیشینه تحقیقات آزمایشگاهی	2-4
21	ویژگی مسکوکات پارت	2-5
21	مشخصات روی مسکوکات	2-5-1

- 21.....2-5-2 مشخصات پشت مسکوکات
- 23.....2-5-3 گاهشماری

فصل سوم - تاریخ سیاسی - اجتماعی پارتها بر اساس مسکوکات

- 27.....1-3 مقدمه
- 28.....2-3 پارت نخست
- 29.....3-3 خاستگاه پارت
- 30.....4-3 قلمرو جغرافیایی پارت ها
- 32.....5-3 اصل و نسب پارت ها
- 34.....6-3 تاریخ نگاری، نسب شناسی و سکه شناسی شاهان پارت نخست
- 34.....1-6-3 ارشک اول (211-247 ق م)
- 37.....2-1-6-3 مسکوکات ارشک اول
- 37.....2-6-3 ارشک دوم (184-211 ق م)
- 44.....1-2-6-3 سفالینه نسا
- 46.....2-2-6-3 مسکوکات ارشک دوم
- 50.....3-6-3 فری آپاتیوس (170-185 ق م)
- 52.....1-3-6-3 سفالینه نسا
- 53.....2-3-6-3 مسکوکات فری آپاتیوس
- 55.....4-6-3 ارشک چهارم (168-170 ق م)
- 56.....1-4-6-3 سفالینه نسا
- 57.....2-4-6-3 مسکوکات ارشک چهارم

- 57 ..... 4-6-3 فرهاد اول (164-168 ق م).....
- 59..... 1-5-6 مسکوکات فرهاد اول.....
- 62..... 6-6-3 زیر دوره دوم گسترش پارت.....
- 62..... 1-6-6-3 مهرداد اول (132-164 ق م).....
- 67..... 3 2-6-6-3 مسکوکات مهرداد اول.....
- 73..... 7-6-3 فرهاد دوم (127-132 ق م).....
- 79..... 1-7-6-3 مسکوکات فرهاد دوم.....
- 81..... 8-6-3 باگاسیس (126-127 ق م).....
- 83..... 1-8-6-3 مسکوکات باگاسیس.....
- 84..... 9-6-3 اردوان اول (122-126).....
- 86..... 1-9-6-3 مسکوکات اردوان اول.....
- 89 ..... 10-6-3 زیر دوره سوم دوران شکوفایی اقتصادی.....
- 89..... 1-10-6-3 ارشک دهم.....
- 90..... 2-10-6-3 مسکوکات ارشک دهم.....
- 90..... 11-6-3 مهرداد دوم (69-93 ق م).....
- 95..... 1-11-6-3 مسکوکات مهرداد دوم.....
- 97..... 12-6-3 سیناتروک (69-93 ق م).....
- 101..... 1-12-6-3 مسکوکات سیناتروک.....
- 104..... 13-6-3 گودرز اول (87-91 ق م).....
- 106..... 1-13-6-3 مسکوکات گودرز اول.....
- 109..... 14-6-3 مهرداد سوم (80-87 ق م).....
- 111..... 1-14-6-3 مسکوکات مهرداد سوم.....

114.....	15-6-3 ارد اول (80-75 ق م).....
119.....	1-15-6-3 مسکوکات ارد اول.....
119.....	16-6-3 ارشک شانزدهم (66-78 ق م).....
123.....	1-16-6-3 مسکوکات ارشک شانزدهم.....
124.....	17-6-3 فرهاد سوم (57-70 ق م).....
125.....	1-17-6-3 مسکوکات فرهاد سوم.....
129.....	18-6-3 مهرداد چهارم (55-58 ق م).....
131.....	1-18-6-3 مسکوکات مهرداد چهارم.....
132.....	19-6-3 ارد دوم (35-55 ق م).....
134.....	1-19-6-3 مسکوکات ارد دوم.....

فصل چهارم - مواد و روش ها

138.....	1-4 مقدمه.....
139.....	2-4 روش انجام تحقیق.....
140.....	3-4 طیف سنجی XRF.....
141.....	1-3-4 مزایای XRF.....
141.....	2-3-4 مشکلات XRF.....
142.....	4-4 طیف سنجی PEXI.....
143.....	1-4-4 مزایای PEXI.....
143.....	2-4-4 مشکلات PEXI.....
144.....	3-4-4 پارامترهای انتخاب نمونه.....
144.....	5-4 مراحل انجام آزمایش.....

145.....6-4 انتخاب نمونه.....

146.....7-4 روش کار.....

فصل پنجم - تحلیل داده های آزمایشگاهی

151.....1-5 مقدمه.....

152.....2-5 تحلیل داده ها.....

162.....3-5 مقایسه داده های مسکوکات پارت با دوره های قبل.....

فصل ششم - بحث، نتیجه گیری و پیشنهادات

171.....1-6 بحث و نتیجه گیری.....

189.....2-6 پیشنهادات.....

190.....منابع فارسی.....

191.....منابع لاتین.....

199.....چکیده انگلیسی.....

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	عنوان
28.....	(جدول 3-1) تقسیم بندی ادوار حکومتی پارت .....
154.....	(جدول 5-1) درصد عناصر غلظت موجود در مسکوکات اشکانی.....
155.....	(جدول 5-2) محاسبه نقره جدید در مسکوکات اشکانی.....
157.....	(جدول 5-3) همبستگی عناصر مسکوکات ارد دوم.....
157.....	(جدول 5-4) همبستگی عناصر مسکوکات فرهاد چهارم.....
158.....	(جدول 5-5) محاسبه نقره جدید در مسکوکات ساسانی.....
160.....	(جدول 5-6) درصد غلظت عناصر پهلوی.....
161.....	(جدول 5-7) رفرنس مسکوکات ارد دوم و فرهاد چهارم.....
163.....	(جدول 5-8) درصد غلظت عناصر موجود در سکه های اسکندر و شاهان سلوکی.....
164.....	(جدول 5-9) مسکوکات فرهاد چهارم از ضرابخانه های مختلف.....
164.....	(جدول 5-10) درصد غلظت عناصر موجود در مسکوکات فرهاد چهارم .....
172.....	(جدول 6-1) مسکوکات جاکمان زیر دوره اول شکل گیری پارت.....
175.....	(جدول 6-2) مقایسه تصویری مسکوکات شاهان سلوکی و باختری با حاکمان شکل گیری پارت.....
177.....	(جدول 6-3) مسکوکات شاهان زیر دوره دوم گسترش پارت.....
178.....	(جدول 6-4) مقایسه تصویری مسکوکات اواخر حکومت مهرداد اول با ارشک اول.....
182.....	(جدول 6-5) مسکوکات شاهان زیر دوره سوم گسترش و شکوفایی اقتصادی.....
155.....	(نمودار 5-1) مقدار نقره موجود در مسکوکات اشکانی.....
156.....	(نمودار 5-2) نسبت مس به نقره و طلا مسکوکات اشکانی.....
159.....	(نمودار 5-3) نسبت مس به نقره و طلا مسکوکات ساسانی.....

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
25.....	(تصویر 1-2) سکه چهاردرهمی فرهاد دوم با درج تاریخ.....
38.....	(تصویر 1-3) سکه یک درهمی ارشک اول.....
39.....	(تصویر 2-3) سکه یک درهمی ارشک اول.....
39.....	(تصویر 3-3) سکه یک درهمی ارشک اول.....
390.....	(تصویر 4-3) سکه یک درهمی ارشک اول.....
40.....	(تصویر 5-3) سکه یک درهمی ارشک اول.....
47.....	(تصویر 6-3) سکه یک درهمی ارشک دوم.....
470.....	(تصویر 7-3) سکه یک درهمی ارشک دوم.....
50.....	(تصویر 8-3) سکه یک درهمی ارشک دوم.....
53.....	(تصویر 9-3) سکه برنزی ارشک دوم.....
54.....	(تصویر 10-3) سکه یک درهمی فری آپاتیوس.....
55.....	(تصویر 11-3) سکه یک درهمی فری آپاتیوس.....
59.....	(تصویر 12-3) یک درهمی فرهاد اول.....
60.....	(تصویر 13-3) یک درهمی فرهاد اول.....
60.....	(تصویر 14-3) یک درهمی فرهاد اول.....
69.....	(تصویر 15-3) یک درهمی مهرداد اول.....
70.....	(تصویر 16-3) یک درهمی مهرداد اول.....
70.....	(تصویر 17-3) یک درهمی مهرداد اول.....
71.....	(تصویر 18-3) یک درهمی مهرداد اول.....
75.....	(تصویر 19-3) سکه چهاردرهمی فرهاد دوم.....

- 78.....(تصویر 3-20) سکه یک درهمی فرهاد دوم.....
- 82.....(تصویر 3-21) سکه چهاردرهمی باگاسیس .....
- 83.....(تصویر 3-22) سکه چهاردرهمی باگاسیس .....
- 87.....(تصویر 3-23) سکه چهاردرهمی اردوان اول.....
- 87.....(تصویر 3-24) سکه یک درهمی اردوان اول .....
- 90.....(تصویر 3-25) سکه چهاردرهمی ارشک دهم .....
- 91.....(تصویر 3-26) سکه یک درهمی مهرداد دوم .....
- 94.....(تصویر 3-27) سکه یک درهمی مهرداد دوم .....
- 95.....(تصویر 3-28) سکه برنزی مهرداد دوم.....
- 96.....(تصویر 3-29) سکه چهاردرهمی مهرداد دوم.....
- 103.....(تصویر 3-30) سکه یک درهمی سیناتروک.....
- 104.....(تصویر 3-31) سکه یک درهمی سیناتروک.....
- 107.....(تصویر 3-32) سکه چهاردرهمی گودرز اول.....
- 107.....(تصویر 3-33) سکه یک درهمی گودرز اول.....
- 108.....(تصویر 3-34) سکه چهاردرهمی گودرز اول.....
- 113.....(تصویر 3-35) سکه یک درهمی میول مهرداد سوم.....
- 113.....(تصویر 3-36) سکه یک درهمی مهرداد سوم.....
- 115.....(تصویر 3-37) سکه چهاردرهمی ارد اول.....
- 116.....(تصویر 3-38) سکه یک درهمی ارد اول.....
- 117.....(تصویر 3-39) سکه یک درهمی ارد اول.....
- 119.....(تصویر 3-40) سکه چهاردرهمی ارشک شانزدهم.....
- 122.....(تصویر 3-41) سکه یک درهمی میول ارشک شانزدهم.....

- 122.....(تصویر 3-42) سکه یک درهمی جنگی
- 122.....(تصویر 3-43) سکه یک درهمی جنگی
- 123.....(تصویر 3-44) سکه یک درهمی جنگی
- 125.....(تصویر 3-45) سکه چهاردرهمی فرهاد سوم
- 126.....(تصویر 3-46) سکه چهاردرهمی فرهاد سوم
- 128.....(تصویر 3-47) سکه یک درهمی جنگی
- 128.....(تصویر 3-48) سکه یک درهمی فرهاد سوم
- 148.....(تصویر 4-1) دستگاه واندوگراف انرژی اتمی
- 152.....(تصویر 5-1) سکه یک درهمی ارد دوم
- 152.....(تصویر 5-2) سکه یک درهمی فرهاد چهارم
- 153.....(تصویر 5-3) سکه یک درهمی فرهاد چهارم
- 160.....(تصویر 5-4) سکه دوهزار ریالی رضا پهلوی
- 159.....(تصویر 5-5) سکه یک درهمی ارد دوم
- 165.....(تصویر 5-6) سکه یک درهمی ارد دوم
- 165.....(تصویر 5-7) سکه یک درهمی ارد دوم
- 165.....(تصویر 5-8) سکه یک درهمی ارد دوم
- 165.....(تصویر 5-9) سکه یک درهمی ارد دوم
- 165.....(تصویر 5-10) سکه یک درهمی ارد دوم
- 166.....(تصویر 5-11) سکه یک درهمی ارد دوم
- 166.....(تصویر 5-12) سکه یک درهمی ارد دوم
- 166.....(تصویر 5-13) سکه یک درهمی ارد دوم
- 166.....(تصویر 5-14) سکه یک درهمی ارد دوم

- 166.....(تصویر 5-15) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 167.....(تصویر 5-16) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 167.....(تصویر 5-17) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 167.....(تصویر 5-18) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 167.....(تصویر 5-19) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 168.....(تصویر 5-20) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 168.....(تصویر 5-21) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 168.....(تصویر 5-22) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 168.....(تصویر 5-23) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 169.....(تصویر 5-24) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 169.....(تصویر 5-25) سکه یک درهمی فرهاد چهارم.
- 184.....(تصویر 6-1) سکه یک درهمی مهرداد دوم.
- 187.....(تصویر 6-2) سکه یک درهمی ارد دوم.

فهرست نقشه ها و طرح ها

صفحه	عنوان
32.....	(نقشه 3-1) قلمرو پارت.....
61.....	(نقشه 3-2) توزیع مکانی ضرابخانه.....
72.....	(طرح 3-1) نمونه ای از چهاردرهمی مهرداد اول.....
75.....	(طرح 3-2) نمونه ای از سکه چهاردرهمی فرهاد دوم.....
72.....	(طرح 3-3) نمونه ای از سکه یک درهمی فرهاد دوم.....
79.....	(طرح 3-4) نمونه ای از سکه چهاردرهمی فرهاد دوم.....
80.....	(طرح 3-5) نمونه ای از سکه چهاردرهمی فرهاد دوم.....
80.....	(طرح 3-6) نمونه ای از سکه یک درهمی فرهاد دوم.....
131.....	(طرح 3-7) نمونه ای از سکه یک درهمی مهرداد چهارم.....
132.....	(طرح 3-8) نمونه ای از سکه یک درهمی مهرداد چهارم.....
134.....	(طرح 3-9) نمونه ای از سکه یک درهمی ارد دوم.....
135.....	(طرح 3-10) نمونه ای از سکه چهاردرهمی ارد دوم.....
135.....	(طرح 3-11) نمونه ای از سکه چهاردرهمی ارد دوم.....
136.....	(طرح 3-12) نمونه ای از سکه یک درهمی ارد دوم.....

فصل اول

مقدمه و کلیات طرح

1 1 مقدمه:

یکی از ادوار مهم تاریخی ایران پیش از اسلام دوره اشکانیان (پارتیان) است که در این زمان اساس و بنیان حکومتی را بنا گذاشتند که به مدت پنج قرن دوام یافت. سرزمین پارت، سرزمینی است که به طور تقریبی در خراسان امروزی واقع شده بود. واژه پارت به همین منظور برای امپراطوری پارت از 247 ق م تا 224 م. در نظر گرفته شده است. لازم به ذکر است که برای اولین بار استفاده از نام پرثوه (پارتاوا) در سنگ نبشته بیستون مربوط به داریوش اول هخامنشی در سال 522 ق.م دیده شده است، اما اطلاعات زیادی در مورد تاریخ آن در دسترس نیست. این منطقه در زمان اسکندر با ناحیه هیرکانیا (گرگان کنونی) ادغام شد و به عنوان یکی از استانهای پادشاهی سلوکی باقی ماند.

در طول سلطنت سلوکوس اول (312-281 ق.م) و آنتیوخوس اول (281-261 ق.م) احتمالاً قبایل پارتی از آسیای مرکزی به منطقه پارت مهاجرت کردند و به نظر می رسد زبان آن ناحیه را پذیرفتند و در میان مردم آن منطقه جذب شدند. طبق روایات اولین حاکم پارت و بنیانگذار این سلسله ارشک¹ (آرساسس) نام دارد به همین دلیل این دوره را به نام اشکانی (آرساسیس) می شناسند.

---

¹ - Arsaces